

16. Pal'ko T. V. Kognitivna skladova rozvitku refleksiji vchiteliv v umovah pisljadidpomnoji pedagogichnoji osviti / T. V. Pal'ko // Teoretichni i prikladni problemi psihologiji : zb. nauk. prac' Shidnoukrajins'kogo nacional'nogo universitetu im. V. Dalja. – Lugans'k, 2014. – Vip. 2(34). – S. 231–239.
17. Semenov I. N. Refleksivnaja psihologija i pedagogika tvorcheskogo myshlenija / N. I. Semenov, S. Ju. Stepanov. – Zaporozh'e, 1992. – 160 s.
18. Semichenko V. A. Psihologija pedagogichnoï dijalnosti : navch. posibnik / Valentina Anatolijivna Semichenko. – K. : Vishha shkola, 2004. – 335 s.
19. Semichenko V. A. Psihologichni problemi navchannja pedagogichnih pracivnikiv u sistemi pisljadiplomnoï osviti / V. A. Semichenko, O. I. Bondarchuk // Rozvitok pedagogichnoï i psihologichnoï nauk v Ukraïni 1992–2002 : zbirnik naukovih prac' do 10-richhja APN Ukraïni / Akademija pedagogichnih nauk Ukraïni. – Ch. 2. – Harkiv : OVS, 2002. – S. 86–94.
20. Shhedrovickij G. P. Myshlenie. Ponimanie. Refleksija / Georgij Petrovich Shhedrovickij. – M. : Nasledie MMK, 2005. – 800 s.
21. Demetriou, A. Organization and development of self-understanding & self-regulation: towards a general theory // Boekaerts, M., Pintrich, P. R., & Zeidner, M. (Eds) // Handbook of Self-Regulation. – London : Academic Press, 2000. – R. 209–251.
22. Kolb, D. A. Experiential Learning / D. A. Kolb. – Englewood Cliffs, New Jersey, Prentice Hall, 1984. – 263 r.
23. Moon, J. Reflection in Learning and professional Development : Theory and Practice/ J. Moon. – London : Kogan Page, 1999. – 230 p.
24. Schön, D. A. Educating the reflective practitioner: toward a new design for teaching and learning in the professions (higher education series) / Donald A. Schön. – San-Francisco : Jossey-Bass, 1990. – 376 r.

Palko, T.V. Teachers' psychological reflection development program for the system of post-graduate teacher education. The article deals with a teachers' reflection development program to be used in the system of post-graduate teacher education. The author highlights the essence of teachers' reflection by cognitive, affective-evaluative, and regulatory-procedural components.

The content of the program modules of teachers' reflection development in the institutions of post-graduate education was designed based on personal (reflexivity, internal locus of control) and psychological-pedagogical (lecturers' willingness to develop teachers' reflection in institutions of post-graduate education) factors.

The author discusses the social and psychological instruments for teachers' reflection development with the social-psychological training being the main instrument. The training allows to actualize some socio-psychological mechanisms of personal development that include imitation and identification in situations of interaction between the groups that are equal in status, obey mutually recognized rules and have common goals which achievement requires the groups' joint efforts.

The teachers' reflection development program includes a preliminary, diagnostic, practical, and acmeological stages. The author analyzes some aspects of the stages' implementation in the system of post-graduate education as well as the describes the most appropriate forms and methods of the teachers' reflection development program.

Keywords: reflection, teacher, postgraduate teacher education; development of reflection, reflection development program, lecturer of institution of post-graduate teacher education.

Відомості про автора

Палько Тетяна Василівна, директор Закарпатського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Ужгород, Україна.

Pal'ko Tetyana Vasylivna, Director of Zakarpattia INSET Institute, Uzhhorod, Ukraine.

E-mail: tanya0106.67@mail.ru

УДК 159.923.2

Сингаївська І.В.

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ УСПІШНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Сингаївська І.В. Аналіз теоретико-методологічних підходів до вивчення проблеми професійної успішності особистості. У статті обгрунтовано актуальність дослідження проблеми професійної успішності особистості, проаналізовані теоретико-методологічні підходи до вивчення професійної успішності особистості. Виокремлено коло проблем, які вивчає психологія професіоналізму як напрям наукового дослідження, виділено підходи, які використовують науковці в пошуках моделі професійної успішності. Описано погляди науковців на проблему професіоналізму та професійної успішності, що працюють у рамках особистісного, акмеологічного, діяльнісного, структурно-функціонального, інтегративного підходів. Накреслено перспективи подальших досліджень професійної успішності фахівців у сфері освіти, зокрема – викладачів вищих навчальних закладів.

Ключові слова: професійна успішність, професіоналізм; особистісний, акмеологічний, діяльнісний, структурно-функціональний, інтегративний підходи.

Сингаевская И.В. Анализ теоретико-методологических подходов к изучению проблемы профессиональной успешности личности. В статье обоснована актуальность исследования проблемы профессиональной успешности личности, проанализированы теоретико-методологические подходы к изучению профессиональной успешности личности. Выделен круг проблем, которые изучает психология профессионализма как направление научного исследования, определены подходы, которые используют ученые в поисках модели профессиональной успешности. Описаны взгляды ученых на проблему профессионализма и профессиональной успешности, работающих в рамках личностного, акмеологического, деятельностного, структурно-функционального, интегративного подходов. Начерчены перспективы дальнейших исследований профессиональной успешности специалистов в сфере образования, в частности – преподавателей высших учебных заведений.

Ключевые слова: профессиональная успешность, профессионализм; личностный, акмеологический, деятельностный, структурно-функциональный, интегративный подходы.

Постановка проблеми. Процес державотворення в Україні вимагає реформування всіх галузей соціальної сфери, народного господарства та суспільних відносин. Йдеться не лише про інституційні зміни чи реорганізацію певних суспільних структур, а й про зміну суспільної психології.

Истотна роль у цьому процесі відводиться висококваліфікованим фахівцям різних галузей. Від рівня їх професіоналізму, особистісних якостей і громадянської позиції залежить здебільшого успіх реформ, підвищення конкурентоспроможності підприємств, організацій та установ на вітчизняному та зарубіжному ринках.

Вищевказане актуалізує дослідження, зорієнтовані на фаховий та особистісний розвиток, що в поєднанні дасть змогу вийти на рівень досягнення професійної успішності особистості. Такі дослідження потребують передусім вивчення теоретичних напрацювань щодо різних аспектів становлення та розвитку професіоналізму, системного аналізу джерельної бази зазначеної проблематики з метою їх подальшого переосмислення, а відтак – створення сучасної концептуальної моделі професійної успішності фахівців різних галузей практики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто виділити декілька напрямків наукового дослідження, що сприяли розробці проблеми професійної успішності, а саме:

1. Філософське осмислення сутності професійної освіти, професійного розвитку, адаптації, компетентності, мотивації та інших аспектів досягнення професійної успішності. Праці В. Андрущенко, А. Брокса, К. Біницької, П. Гуревича, О. Дахіна, К. Дж. Джерджен, Дж. Дьюї, В. Кременя, О. Кузьменко, В. Ламанаускас, О. Мороз, В. Огнев'юка, Дж. Равена, С. Сисоевої, І. Соколової, К. Хорстемке, К. Ясперса та ін. можуть слугувати суттєвим теоретичним та методологічним підґрунтям для вивчення специфіки професійної успішності особистості.

2. Психологічне осмислення проблеми знаходимо в працях Т. Антоненко, І. Беха, О. Бондарчук, Н. Волянук, О. Журавльова, Л. Зайцевої, Л. Карамушки, В. Ликової, Г. Ложкіна, В. Носкова, В. Панка, В. Семиченко, С. Смирнова, Д. Фельдштейна та ін. Значну джерельну базу складають роботи науковців щодо різноманітних аспектів психології професійної діяльності, готовності освоєння нових галузей знань, особистісного та професійного розвитку (Р. Бойс, О. Бородуліна, Г. Васянович, О. Величко, В. Іващенко, Є. Крігер, А. Портнова, В. Слобожчиков, Л. Спіцина, Т. Траверсе).

3. Психологія професіоналізму як напрям наукового дослідження уможливує виокремлення низки проблем, пов'язаних з пошуком системного бачення професіоналізму та професійного розвитку. Йдеться про сукупність ознак, станів, процесів, характерних для професійного розвитку особистості.

Крім того, слід враховувати психологічні особливості тієї чи іншої професії. Свідченням багатоплановості даного напрямку є численні публікації з різних питань психології професіоналізму. В полі зору дослідників знаходиться широке коло проблем:

- психологія праці як загальнотеоретична проблема (М. Армстрон, О. Бондарчук, Н. Волянук, Г. Ложкін, Н. Лукашевич, М. Пряжников, В. Толочек та ін.);

- психологія кар'єри та професійного розвитку (Г. Балл, О. Бондарчук, А. Деркач, С. Дружилов, Е. Зеєр, О. Іванова, Л. Карамушка, Є. Клімов, А. Маркова, Л. Мітіна, Г. Нікіфоров, Ю. Поваренков, Ю. Швалб та ін.);

- психологічні аспекти професійної ідентичності (Г. Балл, Н. Волянук, В. Злишков, С. Копилов, Г. Ложкін, В. Луніна, М. Марунець, В. Семиченко, О. Фонарьов та ін.);

- професійна компетентність (А. Ангеловський, Р. Бояцис, О. Брюховецька, В. Єнгаличев, Л. Колбасова, Д. Махотін, Дж. Равен, Ю. Фролов, Т. Хайленд, Ю. Швалб та ін.);

- мотивація професійної діяльності (І. Арендачук, Ж. Вірна, М. Овчинников, Т. Приходько, І. Трушина, Д. Циринг та ін.);

- самовдосконалення як психологічна проблема розвитку професіоналізму (Г. Балл, В. Семиченко, Л. Карамушка, С. Максименко, В. Моргун, Т. Титаренко, О. Філь, Н. Чепелева та ін.);

- інші аспекти (рівні, критерії, функції) професійної діяльності (А. Батаршев, М. Дмитрієва, С. Дружилов, Н. Еверт, Е. Зеєр, Є. Клімов, В. Татенко, Е. Шейн, Т. Яценко та ін.).

Мета статті – здійснити аналіз теоретико-методологічних підходів до вивчення проблеми професійної успішності особистості.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. У процесі теоретичного дослідження проблеми професійного розвитку науковці звертаються до понять «результативність», «ефективність», «успіх», «успішність», що дає змогу підсумувати та узагальнити досягнення у тій чи іншій галузі професійної діяльності, визначити рівень цих досягнень та критерії їх оцінки. Разом із тим, поєднання професійного розвитку та успішності створює додаткові теоретико-методологічні труднощі з огляду складного механізму дослідження зазначених процесів. Йдеться про необхідність системного бачення професійної успішності, а відтак урахування численних аспектів цього багатогранного явища. У пошуках відповідної моделі професійної успішності науковці використовують різні підходи: *особистісний, акмеологічний, діяльнісний, структурно-функціональний, інтегративний*.

Без сумніву, застосування *особистісного підходу* та теоретичних концепцій розвитку особистості сприяє розумінню сутнісних ознак формування професіоналізму та його психологічних особливостей. Аналіз існуючих теорій особистості дозволяє виявити важливі теоретичні засади розвитку професіоналізму. Концепції особистісного розвитку А. Адлера, А. Бандури, А. Маслоу, Г. Олпорта, К. Роджерса, Г. Саллівана, З. Фрейда,

К. Хорні, К. Юнга та ін. [1; 8; 28; 31; 36; 47; 49; 50; 52] слугують вагомим підґрунтям для дослідження джерел формування, ресурсного і творчого потенціалу професійних здобутків.

Зокрема, «ієрархія потреб» А. Маслоу підтверджує значущість успішної професійної діяльності як прагнення до самоактуалізації. Виходячи з того, що особистість, яка вийшла на рівень потреби в самоактуалізації, творчо використовує свої можливості і мотивована цінностями, спрямованими на успіх. До останніх А. Маслоу відніс відданість справі, покликанню, улюбленій праці, поєднання внутрішньої і зовнішньої необхідності. При цьому «внутрішня необхідність» переживається як задоволення своїх бажань, а «зовнішня необхідність» – як реакція на вимоги суспільства, професійного оточення, як спонука до почуття обов'язку, відповідальності, виконання певних зобов'язань, незалежно від особистісних планів і бажань [28]. Поєднання внутрішніх і зовнішніх мотивацій стає істотним кроком у зміцненні «Я-концепції» особистості, в якій відданість професії, ідентифікація зі своєю професійною діяльністю розглядається як втілення її внутрішніх цінностей.

Концепція А. Адлера про суттєву роль соціальних процесів у розвитку особистості, так само, як і теорія міжособистісних стосунків Г. Саллівана, до сьогодні зберігають свою теоретико-методологічну цінність для вивчення та розуміння психологічних механізмів формування професійної успішності. Так, за А. Адлером, на поведінку і діяльність особистості істотно впливають: почуття неповноцінності і компенсація, що виникають у зв'язку з переживанням соціальної чи психологічної неспроможності; прагнення до досконалості, досягнення найбільш можливого; соціальний інтерес як вроджене прагнення людини до співпраці з підпорядкуванням приватних інтересів загальному благу; творче «Я» як засіб досягнення сенсу життя [1]. На думку Г. Саллівана, міжособистісне спілкування є визначником соціальної активності особистості. Водночас особистість є когнітивною системою, націленою на зниження рівня тривоги і напруги за допомогою роботи – відкритої чи прихованої активності, внаслідок якої з'являється почуття задоволення. Саме задоволення потреб особистості в соціальному контексті є рушійною силою її розвитку [50, 162–170].

З теоретичної точки зору для цього дослідження важливим також стає запропонований К. Роджерсом перелік рис успішної особистості, а саме: відкритість до переживань та усвідомлення своїх почуттів; реалізація «екзистенційного» способу життя (прагнення наповненого прожиття кожного моменту, не тікаючи від сьогодення в спогади про минуле або в мрії про майбутнє); здатність опиратися на інтуїцію у розв'язанні творчих проблем; володіння «емпіричною свободою», тобто свободою вибору, суб'єктивне переживання якої часом суперечить об'єктивній детермінації вчинків; високий рівень творчої активності тощо [36].

У творчому доробку А. Бандури знаходимо продовження переліку якостей, які впливають на поведінку і продуктивність діяльності особистості: цілепокладання як здатність передбачати майбутнє і самомотивація; когнітивні компетентності як засіб вирішення завдань і подолання життєвих проблем; мотиваційні процеси, які включають систему внутрішніх стандартів для оцінювання своєї поведінки і поведінки інших людей; саморегуляція діяльності як здатність ставити цілі і винагороджувати себе за їх досягнення; і самоефективність як усвідомлена здатність переборювати труднощі [8].

На особистісний підхід у дослідженні проблем професійного розвитку опирається ряд українських науковців (Г. Балл, О. Євсюков, В. Панок, В. Семиченко, Т. Титаренко, Т. Траверсе та ін. [5; 6; 17; 32; 37; 40; 44]). Так, О. Сергєєнкова, досліджуючи процеси професійної підготовки особистості, підкреслює важливість формування «образу професійного «Я», що вимагає «володіння способами типово-професійного мислення й прийомами самопізнання, що розкриваються на основі співставлення індивідуального особистісного «Я» зі специфікою майбутньої професійної діяльності та умовами досягнення успіхів при виконанні її вимог» [38, 85].

Особливого значення в сучасних дослідженнях професіоналізму набуває застосування *акмеологічного підходу*, в рамках якого з'ясовується цінність саморозвитку особистості, її самовдосконалення, у тому числі професійного (А. Деркач, Н. Джига, Н. Мурована, І. Плаксіна, Р. Цокур та ін. [14; 15; 29; 33; 51]). Зокрема, підкреслюється, що процес професійного розвитку сприяє «зміні мотиваційної сфери особистості, в якій відображаються загальнолюдські цінності; зростанню вмінь до здійснення вчинків, що відповідають зазначеним цінностям; об'єктивному оцінюванню своїх сильних і слабких рис» [29, 50].

Теоретико-методологічна цінність акмеологічного підходу полягає в поєднанні двох структурних елементів – особистісного і професійного розвитку. Водночас наповнюється новим змістом діяльнісний підхід, що дозволяє розглядати професійне становлення, вдосконалення як невід'ємну складову особистісного розвитку.

Не викликає сумнівів доцільність використання *діяльнісного підходу* в предметних рамках дослідження професійної успішності. Про це свідчать численні публікації українських та зарубіжних вчених з проблем формування та розвитку професіоналізму; професійної придатності, готовності до професійної праці; професійної компетентності; особистісно-професійної зрілості; оптимізації професійної діяльності, професійного вдосконалення в умовах суспільних змін тощо [2; 12; 21; 27; 30; 42; 45; 46; 54].

Особливістю психологічного аналізу професійної діяльності є виокремлення її психологічної структури. Однак такий підхід не повною мірою відображає динаміку взаємодії особистості зі специфікою своєї професійної діяльності. У зв'язку з цим, зазвичай розрізняють дві парадигми психологічного аналізу діяльності: морфологічну і динамічну. Морфологічна парадигма (базується на теорії діяльності О. Леонтьєва) передбачає розгляд діяльності як деякої інваріантної системи і виокремлення певних відносно сталих структурних елементів (наприклад, мотив, мета, дія, умови), з яких складається ця діяльність. При цьому подальший процес дослідження в рамках даної парадигми пов'язаний з виокремленням все нових і нових елементів професійної

діяльності. Динамічна парадигма (біля концептуальних витоків вивчення творчої діяльності – праці Б. Ананьєва та його послідовників) передбачає виявлення специфіки тих моментів, які характеризують розвиток як самої професійної діяльності, її структурних утворень, так і особистісний саморозвиток, вихід за межі правил і традицій певної професії, створення нестандартних ситуацій і пошук їх нестандартних рішень. Опираючись одночасно на аналіз морфологічної і динамічної структури професійної діяльності, можна виявити механізми формування професійної успішності особистості.

Для окреслення усіх елементів психологічної структури професійної діяльності важливо враховувати специфіку тієї чи іншої професії, гендерні, вікові особливості, умови праці, наявність творчих здібностей тощо. Проблема ускладнюється, коли звертаємося до дослідження феномену професійної успішності. Насамперед науковці підкреслюють, що:

- професійні здобутки не тотожні професійній кар'єрі;
- соціальні здобутки не тотожні професійним досягненням;
- професійна успішність тісно пов'язана з впливом соціальних чинників (соціальний статус, соціальне середовище тощо);
- успішна діяльність не зводиться до успішного вирішення окремих професійних завдань;
- професійна успішність слабко корелює з іншими видами соціальної успішності [35; 42; 43 та ін.].

Саме тому доцільним у дослідженні професійної успішності виявляється також **структурно-функціональний підхід**. Виходячи з того, що психологічна структура успішності, як і структура особистості є складною та багаторівневою, дослідники намагаються виявити всі її складові, а також механізми їх взаємодії. Водночас варто підкреслити розбіжності наукових позицій щодо змісту поняття «професійна успішність» та структурування його складових. Ще більшою проблемою видається пошук шляхів узгодження різних психологічних чинників, що сприяють розвитку професійної успішності. Слушним є зауваження професора В. Толочка про те, що «історичне збільшення в психології кількості понять (для пояснення сутності професійної успішності – І. С.), розширення складу їх компонентів, параметрів успішності... не призводить до появи надійних алгоритмів вирішення наукових і практичних завдань». Тому свою власну концепцію професійної успішності В. Толочек створив на підставі двох основних структурних елементів – «здібності» та «ресурси», кожен з яких складається з ряду «ознак (якостей), станів, відносин суб'єкта та умов життєдіяльності, що визначають його професійну успішність» [43, 21].

Застосування структурно-функціонального підходу «дало життя» численним складовим професійної успішності. На сьогодні структурними елементами професійної успішності вважаються: інтелект, здібності, знання, вміння, навички, професійно важливі якості особистості, професійна компетентність, психологічна культура особистості, мотивація, воля, комунікаційний потенціал особистості, рівень її самовдосконалення, самооцінки, самоактуалізації, професійна поведінка, професійне спілкування, професійний досвід, готовність до змін тощо [3; 7; 9; 10; 11; 13; 14; 19; 22; 23; 24; 34; 35; 41; 43; 48; 51; 55 та ін.]. Зазначений перелік не є вичерпним, з'являються нові складові професійної успішності внаслідок вимог сучасного глобалізованого світу, нових інформаційно-комунікаційних технологій, формування нової світоглядно-ціннісної парадигми тощо.

Отже, навряд чи є доречним йти шляхом додавання нових ознак професіоналізму чи професійної успішності до вже існуючих. Прогресивнішим і результативнішим, на думку автора, буде застосування комплексного підходу до вивчення професійної успішності з визначенням її системоформуючих складових, умов, чинників та показників. У цьому плані перспективним видається застосування **інтегративного підходу** з урахуванням сучасних вимог до особистості та її професійної успішності; наявного новітнього теоретико-методологічного інструментарію у галузі психологічних досліджень загалом та організаційної психології зокрема. Актуальність застосування інтегративного підходу підтверджують дослідження Г. Балла, С. Дружилова, О. Завгородньої, Л. Лазаренко, В. Ямницького та ін. [6; 16; 18; 25; 53].

З методологічної точки зору для даного дослідження істотними є два висновки професора Г. Балла:

1) психологічне трактування особистості як системної якості індивіда бажано не обмежувати фіксацією її головної функції (забезпечення здатності цього індивіда бути відносно автономним та індивідуально своєрідним суб'єктом культури), більше того, з'ясувати засоби такого забезпечення;

2) додаткові можливості для аналізу особистості й культури загалом надає розгляд останньої як системи моделей, за допомогою яких реалізуються репродуктивно-нормативна і діалогічно-творча функції у життєдіяльності людства, людських спільнот і окремих людей [5, 49].

Такий підхід закладає основи створення моделі професійно успішної особистості, виокремлення складових цієї моделі та критеріїв її ефективного використання у професійному середовищі. Зокрема, С. Дружилов, вибудовуючи свою концепцію професіоналізму, теж керується інтегративним підходом. При цьому одним з системоутворюючих елементів називає «критерій професіоналізму».

Дослідник виділяє три основних критерії:

- критерій професійної продуктивності, що характеризує рівень професіоналізму особистості та її відповідності соціально-професійним вимогам (найважливішою складовою узагальненого критерію професійної продуктивності є ефективність професійної діяльності);
- критерій професійної ідентичності, тобто значущість професії та професійної діяльності як засобу задоволення потреб і розвитку особистісних ресурсів;

- критерій професійної зрілості, що свідчить про вміння особистості співвідносити свої професійні можливості та потреби з професійними вимогами [16, 39].

Доктор психологічних наук В. Ямницький вважає за необхідне застосування інтегративного підходу при формуванні концептуальної парадигми дослідження особистості. На його думку, особливістю такого підходу є уявлення «про симультанний характер розгортання особистісних, професійних та процесуальних аспектів онтогенетичного розвитку особистості та набуття статусу суб'єкта власної життєтворчої активності. При цьому професійний аспект є проекцією завдань розвитку, що формуються на підставі психофізіологічних змін та особистісних новоутворень, на соціальну ситуацію розвитку, зміст якої полягає у набутті статусу суб'єкта професійної діяльності» [53, 96].

Традиційні підходи, що використовуються в психології для пояснення професійного розвитку (суб'єктивний, діяльнісний, суб'єктивно-діяльнісний, системний тощо) допомагають розкрити сутність та особливості професійного розвитку особистості. Водночас сучасні суспільні перетворення, а відтак зміни в ціннісній та ментальній парадигмі не завжди узгоджуються з традиційними теоріями. Виникає низка запитань, на які намагаються відповісти сучасні дослідники психології професіоналізму, а саме: як змінюється ставлення до професії зі зміною особистісних домагань та суспільних вимог? як впливає корпоративна культура на професійну успішність? які ресурси розвитку професійної успішності є найбільш дієвими за нинішніх умов? тощо. Така ситуація призводить до перегляду традиційних підходів щодо вивчення сучасного стану розвитку процесів професіоналізму. Як наслідок, формуються нові теоретико-методологічні підходи, що стає свідченням ускладнення і самих процесів професійного розвитку, і механізмів його дослідження.

Останнім часом, окрім вже згаданого вище інтегративного підходу, ряд авторів (К. Карпінський, О. Харитонова, О. Обознов, А. Лактіонова, Ю. Поварьонков, А. Журавльов та ін.) опирається на застосування поліфункціонального, метасистемного, системно-генетичного, психосоціального та інших підходів у дослідженні особистісних та корпоративних особливостей професіоналізму [26]. Також простежується тенденція до переосмислення теоретико-методологічного інструментарію психологічних розвідок. Більше уваги приділяється характерологічним та поведінковим підходам, а також їх поєднанню, що дозволяє стверджувати про актуальність застосування інтегративного або нове бачення системного підходів для подальших досліджень у галузі психології професіоналізму.

До застосування інтегративного підходу схиляється у своїй роботі О. Сергеєнкова, зазначаючи, що «професійна індивідуальність – це психологічне новоутворення особистості, в якому особистісні та професійні властивості інтегровані таким чином, що забезпечують успішну професійну діяльність та самодостатність... Професійна індивідуальність як інтегроване психологічне новоутворення особистості набуває сутнісного змісту в умовах навчально-професійної діяльності, гарантує майбутньому учителю творчу активність і підтримку в успішній професійній діяльності та в неперервному розвитку пізнавального інтересу до індивідуальних можливостей власної особистості» [38, 24].

Дещо нове бачення системного підходу подано у дисертації Л. Балецької, яка розглядає досягнення успіху як сукупність дії чинників, породжених у мікро- (внутрішні мотиваційно-поведінкові компоненти), меза- (соціальне середовище) та макросистемі (етнічна належність, колективні ціннісні структури) людського розвитку [4, 15].

Як бачимо, різні аспекти професійного розвитку та професійної успішності досліджуються із застосуванням як усталених, так і нових теоретико-методологічних підходів. Однак переважають розробки, що торкаються окремих проблем, пов'язаних із професійною успішністю. Така дослідницька позиція є виправданою з точки зору поглибленого вивчення окремих психологічних процесів, які згодом можна використати для формування цілісної концепції. Зокрема, роботи з проблем професійного становлення, адаптації, компетенції, ідентифікації, мотивації, саморозвитку тощо слугують теоретико-методологічним підґрунтям для формування концепції професійної успішності.

На сьогодні проблема професійної успішності є актуальною з огляду формування нової світоглядної парадигми українського суспільства, у тому числі нових особистісних цінностей. Така ситуація обумовлена змінами в усіх сферах суспільного життя, що вимагає нових фахових підходів для зміцнення української держави та посилення її конкурентоздатності на світовій арені. Не останню роль в цьому процесі відіграють професійно успішні особистості, здатні змінити фаховий імідж України. Отже, виникає нагальна потреба в дослідженні психологічних засад професійної успішності з точки зору узгодження особистісних та суспільних вимог, пошуку ефективних критеріїв оцінки та прогнозування можливих наслідків успішної професійної діяльності.

Висновки. Різні аспекти професійного розвитку та професійної успішності висвітлювалися представниками психологічної науки. Проте такі дослідження ще не набули цілісного і системного характеру. Поява нових суспільних запитів потребує виходу за межі вже отриманих знань, спонукає до вивчення нових фактів, вияву тенденцій та закономірностей розвитку процесів, пов'язаних з формуванням професійної успішності в сучасних умовах.

Усе вищезазначене вкотре засвідчує актуальність теоретичних розробок щодо проблеми професійної успішності; необхідність посилення уваги до вивчення психологічних механізмів формування професійно успішної особистості; вироблення виваженої концептуальної моделі професійної успішності тощо. Тому доцільним є розвиток зазначених напрямків з метою вдосконалення теоретико-методологічної та методичної бази дослідження професійної успішності.

Перспективи подальших досліджень. На сьогодні поки що залишається мало розробленою в науковому плані низка проблем, зокрема:

- визначення соціально-психологічного змісту, умов та показників професійної успішності викладача вищого навчального закладу;
- з'ясування психологічних особливостей узгодження особистісних та суспільних вимог щодо професійної успішності викладача;
- аналіз особистісних якостей, професійної компетентності та професійного досвіду в структурі професійної успішності викладача;
- обґрунтування концептуальної моделі професійної успішності, визначення її структури та функціонування у професійному середовищі.

Список використаних джерел

1. Адлер А. Понять природу человека / А. Адлер. – СПб. : Академический проект, 2000. – 296 с.
2. Алексеева А. В. Застосування тренінгових технологій у процесі підвищення професійної конкурентоздатності особистості / А.В. Алексеева // Практична психологія та соціальна робота. – 2011. – № 9. – С. 34–42.
3. Антоненко Т. Л. Психологічні основи впливу ціннісно-смысловой сфери на професійне становлення майбутнього фахівця / Т. Л. Антоненко // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 4. – С. 26–36.
4. Балецька Л. М. Психологічні особливості атрибуції успіху у професійному самовизначенні студентів вищих навчальних закладів : дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Л. М. Балецька ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – К., 2014. – 254 с.
5. Балл Г. Интегративно-особистісний підхід у психології: впорядкування головних понять / Г. Балл // Психологія і суспільство. – 2009. – № 4. – С. 25–53.
6. Балл Г. О. Интегративно-особистісний підхід у психологічній науці та практиці : монографія / Г. О. Балл, О. В. Губенко, О. В. Завгородня, В. Л. Зливков, Ю. М. Крилова-Грек ; ред. : Г. О. Балл ; НАПН України, Ін-т психології ім. Г. С. Костюка. – К. : Імекс, 2012. – 205 с.
7. Балл Г. О. Психологія праці та професійної підготовки особистості : навч. посіб. / Г. О. Балл, М. В. Бастун, В. І. Гордієнко, Г. В. Красильникова, С. Р. Красильников, Д. Ф. Крюкова, В. О. Кузнецов, В. І. Панченко, П. С. Перепелиця, Е. О. Помиткін ; Акад. пед. наук України ; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. – Хмельницький : Універ, 2001. – 329 с.
8. Бандура А. Теория социального научения / А. Бандура. – СПб. : Евразия, 2000. – 320 с.
9. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентісного підходу в педагогіці / І. Д. Бех // Педагогіка і психологія: Вісник АПН України. – 2009. – № 2. – С. 27-33.
10. Бондарчук О. І. Професійна кар'єра керівників шкіл: психологічний аспект / О.І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / ред. С.Д. Максименко, Л.М. Карамушка. – К. : Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України, 2002. – Т. 1. – Ч. 16. – С. 86–89.
11. Бояцис Р. Компетентный менеджер. Модель эффективной работы / Р. Бояцис. – М. : НРРО, 2008. – 352 с.
12. Глазкова І. Я. Підготовка майбутнього вчителя до організації навчального діалогу в професійній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Грина Яківна Глазкова ; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2004. – 20 с.
13. Дахин А. Н. Моделирование компетентности участников открытого образования / А. Н. Дахин. – М. : НИИ школьных технологий, 2009. – 292 с.
14. Деркач А. А. Акемологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М. : Изд-во Моск. психол.-соц. Института ; Воронеж : МОДЭК, 2004. – 752 с.
15. Джига Н. Д. Психолого-акемологическая концепция созидания продуктивного субъекта образования : автореф. дис. ... д-ра психол. наук: 19.00.13 / Н. Д. Джига. – Кострома, 2013. – 70 с.
16. Дружилов С. А. Психология профессионализма человека: интегративный подход / С. А. Дружилов // Журнал прикладной психологии. – 2003. – № 4–5. – С. 35–42.
17. Євсюков О. Індивідуально-психологічні особливості педагогів: вплив на мотивацію інноваційної діяльності / О. Євсюков // Новий колегіум. – 2010. – № 6. – С. 39–44.
18. Завгородня О. В. Проблема особистості з позицій інтегративного підходу / О. В. Завгородня // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 5. – С. 1–7.
19. Зеер Э. Ф. Психология профессионального развития : [учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений]. – [2-е изд.] / Э. Ф. Зеер. – М. : Академия, 2007. – 240 с.
20. Карамушка Л. М. Формування конкурентоздатної управлінської команди (на матеріалі діяльності освітніх організацій) : моногр. / Л. М. Карамушка, О. А. Філь ; Ін-т психології ім. Г.С.Костюка АПН України, Укр. асоц. організац. психологів та психологів праці, Центр організац. та екон. психології. – К. : ІНКОС, 2007. – 264 с.
21. Климов Е. А. Психология профессионала / Е. А. Климов. – М. : Ин-т практической психологии ; Воронеж : МОДЭК, 1996. – 400 с.
22. Козак Л. В. Структура та ознаки інноваційної професійної діяльності викладача вищого навчального закладу / Л. В. Козак // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. праць. – 2012. – Вип. 2. – С. 50–60.
23. Колбасова Л. О. Профессиональная компетентность в современном социальном пространстве / Л. О. Колбасова // Вестник Оренбург. гос. ун-та. – 2009. – № 7. – С. 26–31.
24. Компетентностный подход: теория вопроса и практика реализации в учреждениях начального профессионального образования : монография / Т. Г. Новикова [и др.] ; под. ред. О. Г. Кондратьевой. – Иркутск : изд-во Иркут. гос. ун-та, 2010. – 319 с.
25. Лазаренко Л. А. Новые подходы в исследовании психологической компетентности и профессиональной успешности преподавателя высшей школы / Л. А. Лазаренко // Фундаментальные исследования. – 2008. – № 2 – С. 100–101.
26. Личность профессионала в современном мире / [отв. ред. Л. Г. Дикая, А. Л. Журавлев]. – М. : Институт психологии РАН, 2014. – 942 с.

27. Ложкін Г. В. Психологія праці : навч. посіб. для студ. ВНЗ / Г. В. Ложкін, Н. Ю. Волянчук, О. О. Солтик. – Хмельницький : ХНУ, 2013. – 191 с.
28. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / А. Маслоу. – М. : Смысл, 2011. – 496 с.
29. Мурована Н. М. До проблеми професійного саморозвитку вчителів: основні теоретичні підходи / Н. М. Мурована // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. – 2011. – № 15. – С. 47–51.
30. Никифоров Г. С. Психологическое обеспечение профессиональной деятельности: теория и практика / Г. С. Никифоров. – СПб. : Речь, 2010. – 816 с.
31. Олпорт Г. Становление личности : Избр. тр. / Гордон Олпорт ; под общ. ред. Д.А. Леонтьева ; пер. с англ. Л.В. Трубицыной, Д.А. Леонтьева. – М. : Смысл, 2002. – 461 с.
32. Панок В. Г. Основні напрями професійного становлення особистості практичного психолога у вищій школі / В. Г. Панок // Практична психологія та соціальна робота. – 2003. – № 4. – С. 14–16.
33. Плаксина И. В. Психолого-акмеологическое сопровождение инновационной деятельности в образовательной среде : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.13 / И. В. Плаксина. – Кострома : РГБ, 2007. – 255 с.
34. Поваренков Ю. П. Психологическое содержание профессионального становления человека / Ю. П. Поваренков. – М. : Изд-во УРАО, 2002. – 160 с.
35. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие, реализация / Дж. Равен. – [2-е изд., испр.]. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.
36. Роджерс К. Р. Взгляд на психотерапию. Становление человека ; пер. с англ./ Общ. ред. и предисл. Исениной Е.И. – М. : Прогресс ; Универс, 1994. – 480 с.
37. Семиченко В. А. «Я» в структурі професійно надійної особистості / В. А. Семиченко // Наука і освіта. – 2009. – № 3. – С. 30–33.
38. Сергєєнкова О. П. Професійна ідентичність в практиці професійної підготовки особистості / О. Сергєєнкова // Педагогічна освіта: теорія і практика. Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. – 2012. – № 18. – С. 82–86.
39. Сергєєнкова О. П. Психологічні основи формування професійної індивідуальності майбутніх учителів : автореф. дис... д-ра психол. наук : 19.00.07 / О. П. Сергєєнкова ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2007. – 36 с.
40. Титаренко Т. Впливи сучасності на самоконститування особистості / Т. Титаренко // Соціальна психологія. – 2009. – № 3. – С. 3–12.
41. Тихомандрицкая О. А., Рикель А. М. Социально-психологические факторы успешности карьеры [Электронный ресурс] / О. А. Тихомандрицкая, А. М. Рикель // Психологические исследования: электрон. науч. журн. – 2010. – № 2(10). – Режим доступа : http://www.psystudy.ru/index.php/num/2010n2-10/296_tikhomandritskaya10.html
42. Толочек В. А. Современная психология труда : учеб. пособие / В. А. Толочек. – СПб. : Речь, 2005. – 479 с.
43. Толочек В. Профессиональная успешность: понятие «способность» и ресурсы» в объяснении феномена / В. Толочек // Человек. Сообщество. Управление. – 2010. – № 2. – С. 20–38.
44. Траверсе Т. М. Психологія викладацької роботи / Т. М. Траверсе. – К. : Наук. світ, 2009. – 269 с.
45. Трушина И. А. Мотивационно-ценностные факторы успешности профессиональной деятельности молодых научно-педагогических работников / И.А. Трушина, Д.А. Циринг, С.А. Репин, М.В. Овчинников // Вестник ЮУрГУ. Серия «Образование. Педагогические науки». – 2013. – Т. 5. – № 4. – С. 65–72.
46. Фельдштейн Д. И. Психолого-педагогические основания современного образования / Д. И. Фельдштейн // Профессиональное образование. – 2011. – № 2. – С. 2–6.
47. Фрейд, Зигмунд. Основные психологические теории в психоанализе / пер. М. В. Вульф, А. А. Спектор. – М. : АСТ, 2006. – 400 с.
48. Фролов Ю. В. Компетентностна модель как основа оценки качества подготовки специалистов / Ю. В. Фролов, Д. А. Махотин // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 8. – С. 34–44.
49. Хорни К. Невротическая личность нашего времени / К. Хорни ; пер. с фр. В. Большакова. – М. : Академический Проект, 2006. – 208 с.
50. Холл К. С. Теории личности / К.С. Холл, Г. Линдсей. – М., 1997. – 543 с.
51. Цокур Р. М. Формування потенціалу професійного саморозвитку в майбутніх викладачів вищої школи у процесі магістерської підготовки : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / Р. М. Цокур; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. – О., 2004. – 21 с.
52. Юнг К. Г. Архетип и символ. – М. : Ренессанс, 1991. – 304 с.
53. Ямницький В. Професійний розвиток особистості в контексті психології життєтворчості / В. Ямницький // Освіта регіону. – 2010. – № 1. – С. 94–96.
54. Elman, N. S. Professional Development: Training for Professionalism as a Foundation for Competent Practice in Psychology / Elman N. S. Illfelder-Kaye J., Robiner W. N. // Professional Psychology: Research and Practice. – 2005. – Vol. 36(4). – P. 367–375.
55. Hyland, T. Book review of Competency Based Education and Training: a world perspective by A. Arguelles and A. Gonczi (eds.) / T. Hyland // Journal of Vocational Education and Training. – 2001. – Vol. 53 (3). – P. 487–490.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Adler A. Ponjat' prirodu cheloveka / A. Adler. – SPb. : Akademicheskij projekt, 2000. – 296 s.
2. Aleksejeva A. V. Zastosuvannja treningovih tehnologij u procesi pidvishhennja profesijnogo konkurentozdatnosti osobistosti / A. V. Aleksejeva // Praktichna psihologija ta social'na robota. – 2011. – № 9. – S. 34–42.
3. Antonenko T. L. Psihologichni osnovi vplivu cinnisno-smislovoi sferi na profesijne stanovlennja majbutn'ogo fahivca / T. L. Antonenko // Pedagogika i psihologija. – 2009. – № 4. – S. 26–36.
4. Balec'ka L. M. Psihologichni osoblivosti atribucii uspihu u profesijnomu samoviznachenni studentiv vishnih navchal'nih zakladiv : diss... kand. psihol. nauk : 19.00.07 / L.M. Balec'ka ; In-t psihologiji im. G.S. Kostjuka NAPN Ukrajini. – K., 2014. – 254 s.

5. Ball G. Integrativno-osobistisnij pidhid u psihologii: vporjadkuvannja golovnih ponjat' / G. Ball // Psihologija i suspil'stvo. – 2009. – № 4. – S. 25–53.
6. Ball G. O. Integrativno-osobistisnij pidhid u psihologichnij nauci ta praktici : monografija / G. O. Ball, O. V. Gubenko, O. V. Zavgorodnja, V. L. Zlivkov, Ju. M. Krilova-Grek; red.: G. O. Ball; NAPN Ukraïni, In-t psihologii im. G. S. Kostjuka . – K. : Imeks, 2012. – 205 c.
7. Ball G. O. Psihologija praci ta profesijnoi pidgotovki osobistosti : navch. posib. / G. O. Ball, M. V. Bastun, V. I. Gordijenko, G. V. Krasil'nikova, S. R. Krasil'nikov, D. F. Krjukova, V. O. Kuznecov, V. I. Panchenko, P. S. Perepelicja, E. O. Pomitkin ; Akad. ped. nauk Ukraïni. In-t pedagogiki i psihologii prof. osviti. – Hmel'nitskiy : Univer, 2001. – 329 c.
8. Bandura A. Teorija social'nogo nauchenija / A. Bandura. – Spb. : Evrazija, 2000. – 320 s.
9. Beh I. D. Teoretiko-prikladnij sens kompetentnogo pidhodu v pedagogici / I. D. Beh // Pedagogika i psihologija : visnik APN Ukraïni. – 2009. – № 2. – S. 27–33.
10. Bondarchuk O. I. Profesijna kar'jera kerivnikov shkil: psihologichnij aspekt / O. I. Bondarchuk // Aktual'ni problemi psihologii : zb. nauk. prac' Institutu psihologii im. G.S. Kostjuka APN Ukraïni / [red. S.D. Maksimenko, L.M. Karamushka]. – K. : Institut psihologii im. G.S. Kostjuka APN Ukraïni, 2002. – T. 1. – Ch. 16. – S. 86–89.
11. Bojajis R. Kompetentnyj menedzher. Model' jeffektivnoj raboty / R. Bojajis. – M. : HIPPO, 2008. – 352 s.
12. Glazkova I. Ja. Pidgotovka majbutn'ogo vchitelja do organizaciji navchal'nogo dialogu v profesijnij dijal'nosti : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk: 13.00.04 / Irina Jakivna Glazkova ; Hark. derzh. ped. un-t im. G. S. Skovorodi. – H., 2004. – 20 s.
13. Dahin A. N. Modelirovanie kompetentnosti uchastnikov otkrytogo obrazovanija / A. N. Dahin. – M. : NII shkol'nyh tehnologij, 2009. – 292 s.
14. Derkach A. A. Akmeologicheskie osnovy razvitija professionala / A. A. Derkach. – M. : Izd-vo Mosk. psihol.-soc. Instituta ; Voronezh: MODJeK, 2004. – 752 s.
15. Dzhiga N. D. Psihologo-akmeologicheskaja koncepcija sozidanija produktivnogo subjekta obrazovanija : avtoref. dis. ... d-ra psihol. nauk: 19.00.13 / N. D. Dzhiga. – Kostroma, 2013. – 70 s.
16. Druzhilov S. A. Psihologija professionalizma cheloveka: integrativnyj podhod / S. A. Druzhilov // Zhurnal prikladnoj psihologii. – 2003. – № 4–5. – S. 35–42.
17. Jevsjukov O. Individual'no-psihologichni osoblivosti pedagogiv: vpliv na motivaciju innovacijnoji dijal'nosti / O. Jevsjukov // Novij kolegium. – 2010. – № 6. – S. 39–44.
18. Zavgorodnja O. V. Problema osobistosti z pozicij integrativnogo pidhodu / O. V. Zavgorodnja // Praktichna psihologija ta social'na robota. – 2009. – № 5. – S. 1–7.
19. Zeer Je. F. Psihologija professional'nogo razvitija : [ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij]. – [2-e izd.] / Je. F. Zeer. – M. : Izdatel'skij centr Akademija, 2007. – 240 s.
20. Karamushka L. M. Formuvannja konkurentozdatnoji upravlins'koji komandi (na materiali dijal'nosti osvithnih organizacij) : monogr. / L. M. Karamushka, O. A. Fil'; In-t psihologii im. G. S. Kostjuka APN Ukraïni, Ukr. asoc. organizac. psihologiv ta psihologiv praci, Centr organizac. ta ekon. psihologii. – K. : INKOS, 2007. – 264 c.
21. Klimov E. A. Psihologija professionala / E. A. Klimov. – M. : In-t prakticheskij psihologii ; Voronezh : MODJeK, 1996. – 400 s.
22. Kozak L. V. Struktura ta oznaki innovacijnoji profesijnioji dijal'nosti vikladacha vishhogo navchal'nogo zakladu / L. V. Kozak // Pedagogichnij proces: teorija i praktika : zbirnik nauk. prac'. – 2012. – Vip. 2. – S. 50–60.
23. Kolbasova L. O. Professional'naja kompetentnost' v sovremennom social'nom prostranstve / L. O. Kolbasova // Vestnik Orenburg. gos. un-ta. – 2009. – № 7. – S. 26–31.
24. Kompetentnostnyj podhod: teorija voprosa i praktika realizacii v uchrezhdenijah nachal'nogo professional'nogo obrazovanija: monografija / T. G. Novikova [i dr.] ; pod. Red. O. G. Kondrat'evoj. – Irkutsk : Izd-vo Irkut. gos. un-ta, 2010. – 319 s.
25. Lazarenko L. A. Noveye podhody v issledovanii psihologicheskij kompetentnosti i professional'noj uspeshnosti prepodavatelja vysshej shkoly / L. A. Lazarenko // Fundamental'nye issledovanija. – 2008. – № 2 – S. 100–101.
26. Lichnost' professionala v sovremennom mire / [otv. red. L. G. Dikaja, A. L. Zhuravlev]. – M. : Institut psihologii RAN, 2014. – 942 s.
27. Lozhkin G. V. Psihologija praci : navch. posib. dlja stud. VNZ / G. V. Lozhkin, N. Ju. Voljanjuk, O. O. Soltik. – Hmel'nic'kij : HNU, 2013. – 191 c.
28. Maslou A. Noveye rubezhi chelovecheskoj prirody / A. Maslou. – M. : Smysl, 2011. – 496 s.
29. Murovana N. M. Do problemi profesijnogo samorozvitku vchiteliv: osnovni teoretichni pidhodi / N. M. Murovana // Pedagogichna osvita: teorija i praktika. Pedagogika. Psihologija : zb. nauk. pr. – 2011. – № 15. – S. 47–51.
30. Nikiforov G. S. Psihologicheskoe obespechenie professional'noj dejatel'nosti: teorija i praktika / G. S. Nikiforov. – SPb. : Rech', 2010. – 816 s.
31. Olport G. Stanovlenie lichnosti: Izbr. tr. / Gordon Olport; Pod obshh. red. D.A. Leont'eva ; per. s angl. L.V. Trubicynoj, D.A. Leont'eva. – M. : Smysl, 2002. – 461 s.
32. Panok V. G. Osnovni naprjami profesijnogo stanovlennja osobistosti praktichnogo psihologa u vishhij shkoli / V. G. Panok // Praktichna psihologija ta social'na robota. – 2003. – № 4. – S. 14–16.
33. Plaksina I. V. Psihologo-akmeologicheskoe soprovozhdenie innovacionnoj dejatel'nosti v obrazovatel'noj srede : dis. ... kand. psihol. nauk: 19.00.13 / I. V. Plaksina. – Kostroma : RGB, 2007. – 255 s.
34. Povarenkov Ju. P. Psihologicheskoe soderzhanie professional'nogo stanovlenija cheloveka / Ju. P. Povarenkov. – M. : Izd-vo URAO, 2002. – 160 s.
35. Raven Dzh. Kompetentnost' v sovremennom obshhestve: vyjavlenie, razvitie, realizacija / Dzh. Raven. – [2-e izd., ispr.]. – M. : Kogito-Centr, 2002. – 396 s.
36. Rodzhers K. R. Vzgljad na psihoterapiju. Stanovlenie cheloveka : per. s angl./ obshh. red. i predisl. Iseninij E.I. – M. : Progress, Univers, 1994. – 480 s.
37. Semichenko V. A. «Ja» v strukturi profesijno nadijnoi osobistosti / V. A. Semichenko // Nauka i osvita. – 2009. – № 3. – S. 30–33.

38. Sergejenkova O. P. Profesijna identichnist' v praktici profesijnoї pidgotovki osobistosti / O. P. Sergejenkova // Pedagogichna osvita: teorija i praktika. Pedagogika. Psihologija : zb. nauk. pr. – 2012. – № 18. – S. 82-86.
39. Sergejenkova O. P. Psihologichni osnovi formuvannja profesijnoї individual'nosti majbutnih uchiteliv : avtoref. dis... d-ra psihol. nauk: 19.00.07 / O.P. Sergejenkova ; Hark. nac. un-t im. V. N. Karazina. – H., 2007. – 36 s.
40. Titarenko T. Vplivi suchasnosti na samokonstitujuvannja osobistosti / T. Titarenko // Social'na psihologija. – 2009. – № 3. – S. 3–12.
41. Tihomandrickaja O. A., Rikel' A. M. Social'no-psihologicheskie faktory uspešnosti kar'ery [Elektronnij resurs] / O. A. Tihomandrickaja, A. M. Rikel' // Psihologicheskie issledovanija : jelektron. nauch. zhurn. – 2010. – № 2(10). – Rezhim dostupu : http://www.psystudy.ru/index.php/num/2010n2-10/296_tikhomandritskaya10.html
42. Toloček V. A. Sovremennaja psihologija truda : ucheb. posobie / V. A. Toloček. – SPb. : Rech', 2005. – 479 s.
43. Toloček V. A. Professional'naja uspešnost': ponjatje «sposobnost'» i resursy» v objasnenii fenomena / V. A. Toloček // Chelovek. Soobshhestvo. Upravlenie. – 2010. – № 2. – S. 20–38.
44. Traverse T. M. Psihologija vkladac'koї roboti / T. M. Traverse. – K. : Naukovij svit, 2009. – 269 s.
45. Trushina I. A. Motivacionno-cennostnye faktory uspešnosti professional'noj dejatel'nosti molodyh nauchno-pedagogicheskikh rabotnikov / I. A. Trushina, D.A. Ciring, S.A. Repin, M.V. Ovchinnikov // Vestnik JuUrGU. Serija «Obrazovanie. Pedagogicheskie nauki». – 2013. – T. 5. – № 4. – S. 65–72.
46. Fel'dshtejn D. I. Psihologo-pedagogicheskie osnovanija sovremenogo obrazovanija / D. I. Fel'dshtejn // Professional'noe obrazovanie. – 2011. – № 2. – S. 2–6.
47. Frejd, Zigmund. Osnovnye psihologicheskie teorii v psihoanalize / per. M. V. Vul'f, A. A. Spektor. – M. : AST, 2006. – 400 s.
48. Frolov Ju. V. Kompetentnostna model' kak osnova ocenki kachestva podgotovki spe-cialistov / Ju. V. Frolov, D. A. Mahotin // Vysshee obrazovanie segodnja. – 2004. – № 8. – S. 34–44.
49. Horni K. Nevroticheskaja lichnost' nashego vremeni / K. Horni ; per. s fr. V. Bol'shakova. – M. : Akademicheskij Proekt, 2006. – 208 s.
50. Holl K. S. Teorii lichnosti / K.S. Holl, G. Lindsej. – M., 1997. – 543 s.
51. Cokur R. M. Formuvannja potencialu profesijnogo samorozvitku v majbutnih vkladachiv vishhoї shkoli u procesi magisters'koї pidgotovki : avtoref. dis... kand. ped. nauk : 13.00.04 / R. M. Cokur ; Pivdenoukr. derzh. ped. un-t im. K.D.Ushins'kogo. – O., 2004. – 21 c.
52. Jung K. G. Arhetip i simvol. – M. : Renessans, 1991. – 304 s.
53. Jamnic'kij V. Profesijnij rozvitok osobistosti v konteksti psihologiji zhittetvorchoosti / V. Jamnic'kij // Osvita regionu. – 2010. – № 1. – S. 94–96.
54. Elman, N. S. Professional Development: Training for Professionalism as a Foundation for Competent Practice in Psychology / Elman N. S. Illfelder-Kaye J., Robiner W. N. // Professional Psychology: Research and Practice. – 2005. – Vol. 36(4). – P. 367–375.
55. Hyland, T. Book review of Competency Based Education and Training: a world perspective by A. Arguelles and A. Gonczi (eds.) / T. Hyland // Journal of Vocational Education and Training. – 2001. – Vol. 53 (3). – P. 487–490.

Syngaivska, I.V. Analysis of theoretical and methodological approaches to the study of professional efficiency of an individual. Individuals' professionalism affects the success of reforms, as well as the competitiveness of enterprises, organizations and institutions in the domestic and foreign markets. This makes the study of individuals' professional efficiency and various aspects of professionalism development quite important

Researchers' attention has been focused on a wide range of problems relevant to work psychology that include, in part, the psychology of career and professional development, professional identity, professional competence, professional activities motivation, professional self-improvement as well as the levels, criteria, and functions of professional activities.

Seeking to create a model of professional efficiency, scientists use a variety of approaches: personal, acmeological, activity, structural-functional, and integrative. The research and theoretical works on individuals' professional development, adaptation, competence, identification, motivation, and self-development make the theoretical and methodological basis for the concept of professional efficiency. There is an urgent need to study the psychological foundations of professional efficiency by coordinating the personal and social requirements and finding effective criteria for evaluating and predicting the possible consequences of successful professional activities.

To the author's mind it is reasonable to continue studying the psychological mechanisms of formation of professionally efficient individuals in order to make a balanced conceptual model of professional efficiency to improve the theoretical and methodological basis for research of professional efficiency in various fields of practice.

Keywords: professional success; professionalism; personal, acmeological, activity, structural-functional, integrative approaches.

Відомості про автора

Сингаївська Ірина Валентинівна, кандидат психологічних наук, доцент, професор кафедри психології ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна.

Synhaivska, Irina Valentynivna, PhD, associate professor, professor, Department of Psychology, University of Economics and Law 'Krok', Kyiv, Ukraine.

E-mail: irasing@yandex.ru